

UNIVERSITATEA "OVIDIUS" DIN CONSTANȚA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE
DOMENIUL DE DOCTORAT ISTORIE

ROMÂNIA ȘI AFGANISTAN 1958-2013

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

Conducător de doctorat
Prof. univ. dr. Ciorbea Valentin

Student-doctorand
Pelelungă (Mănăilă) Andreea Cristina

CONSTANȚA, 2019

CUPRINS

INTRODUCERE	6
 CAP.1. POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI PRIVIND ZONA ASIEI CENTRAL SUD-ESTICĂ	
1. Diplomația românească în spațiul asiatic. Evoluții, acțiuni și rezultate	16
2. Analiza relațiilor bilaterale cu statele din Asia central sud-estică	27
 CAP. 2. POLITICĂ, SOCIETATE ȘI RELIGIE ÎN AFGANISTAN	
1. Evoluția istorică a statului afgan. De la monarhie la republică	56
2. Multiculturalism și islam în societatea afgană	109
 CAP. 3. RELAȚIILE BILATERALE DINTRE ROMÂNIA ȘI AFGANISTAN	
1. De la debutul relațiilor româno-afgane până la prăbușirea comunismului în România (1958 – 1989)	140
2. Poziția României față de regimul taliban	175
3. Bilanțul războiului antiterorist și drumul Afganistanului către democrație	204
 CONCLUZII	221
 BIBLIOGRAFIE	226
 ANEXE	256

CUVINTE CHEIE: diplomație românească, continentul asiatic, relații bilaterale, Afganistan, talibani, terorism

România și Afganistan au dezvoltat legături diplomatice, economice și culturale pe o perioadă de 60 de ani. Cele două state și-au stabilit relațiile diplomatice în baza intereselor comune pe care le aveau privind pacea mondială, nealiniera, dezarmarea generală, dar și a relațiilor pe care le manifestau cu Uniunea Sovietică. În timp ce raporturile sovieto-române au urmat o cale descendentă, plecând de la o subordonare totală și ajungând la o distanțare evidentă în anii ulteriori, raporturile sovieto-afgane au avut o evoluție ascendentă, Afganistan fiind din ce în ce mai subjugat economic și atras spre îndeplinirea idealului sovietic. Spre deosebire de România care a avut o continuitate diplomatică cu U.R.S.S. și a urmat aceeași cale comunistă, situația statului afgan, prin însăși complexitatea lui, a evoluat într-o direcție favorabilă comunismului, după care a luat o întorsătură radicală.

Relațiile dintre România și Afganistan sunt fundamentate pe caracteristici deosebite, întâlnite în primul rând la statele ce au reușit să iasă din tiparul celorlalte, printr-un mod sau altul. Trăsăturile celor două popoare sunt cu atât mai aparte, cu cât acestea nu însumează foarte multe similitudini de gândire, acțiune și recunoaștere internațională.

Prin însăși natura lui, Afganistan nu poate fi cucerit și nu i se poate impune o voință străină care să vină în contradicție cu credința poporului. Englezii au înțeles asta acum aproape 200 ani, sovieticii s-au încăpățânat să-i refuze statului afgan această calitate și au plătit prețul, iar americanii vor înțelege tot prin înfrângere doisprezece ani mai târziu odată cu începerea războiului antiterorist. Trei mari puteri mondiale de pe trei continente diferite au încercat să cucerească Afganistan și au eșuat.

Necesitatea punerii bazelor unor legături româno-afgane s-a înscris în amplul proces de extindere diplomatică pe continentul asiatic, din dorința statului român de a crea o piață de desfacere internațională și a obține numeroase avantaje economice.

După încheierea celui de-al Doilea Război Mondial, România și Afganistan au înnodat relații diplomatice după ce statul român și-a reorientat politica externă. Spre deosebire de România, a cărei politică internă era deja stabilită prin doctrina comunistă, Afganistan se concentra pe păstrarea unui climat pacifist în interiorul țării, evitând cu orice preț angrenarea în conflictele internaționale.

Tema aleasă este de un real interes pentru istoria relațiilor internaționale și are ca punct de plecare deschiderea diplomatică manifestată de România începând cu sfârșitul

anilor '50 spre continentul asiatic, cu accent pe dezvoltarea relațiilor cu Afganistan. Astfel a fost necesară o cercetare amănunțită a principalelor sfere de interes ale României spre Asia și importanța legăturilor diplomatice pe care aceasta le-a dezvoltat cu statele asiatice, în general și Afganistan, în special. Am reușit să construim un tablou format din părți ce par distincte la o primă vedere, dar care puse cap la cap proiectează imaginea atotcuprinzătoare pe care am vrut să o obținem. Am plecat de la o bază teoretică, explicativă a diplomației românești și orientării sale, am continuat cu o analiză amănunțită a principalelor state cu care România a dezvoltat relații diplomatice, ca mai apoi să ne axăm pe importanța istorică a Afganistanului și relațiilor sale atât cu statele vecine, cât și cu România.

Alegerea temei este fundamentată pe trei motive importante și anume nevoia de cunoaștere a istoriei afgane ca urmare a vizitei făcute în Kabul în august 2012, lipsa unei lucrări științifice bazate pe studiul izvoarelor istorice din arhivele românești care să argumenteze deschiderea României spre zona asiatică central sud-estică și spre Afganistan, precum și importanța statului afgan la nivel internațional, care oferă provocări și lecții continue celorlate state ale lumii.

Perioada asupra căreia se concentrează teza începe în 1958, momentul în care armata sovietică a părăsit teritoriul român și Bucureștiul a inițiat o deschidere către statele din Asia, cuminând cu semnarea în mod oficial a actului româno-afgan care deschidea calea unor relații diplomatice și se încheie cu 2013, fiind anul dinainte de retragerea oficială a armatei americane de pe teritoriul afgan.

Pentru realizarea unei cercetări științifice pertinente care să satisfacă cerințele actuale ale cititorului a fost nevoie de alegerea și folosirea adecvată a metodelor și instrumentelor de cercetare. Fiind o lucrare bazată în marea majoritate pe documente de arhivă, declarații, comunicate oficiale, înțelegeri, etc., metodele științifice de cercetare sunt analiza, explicația și deducția.

Din punct de vedere structural, teza este împărțită în trei părți care coincid cu cele trei capitole.

Primul capitol intitulat **POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI PRIVIND ZONA ASIEI CENTRAL SUD-ESTICĂ**, structurat în două subcapitole, se concentrează pe deschiderea orizonturilor de înțelegere a interesului manifestat de România pentru continentul asiatic.

Primul subcapitol, *Diplomația românească în spațiul asiatic. Evoluții, acțiuni și rezultate* pornește de la o examinare teoretică a politicii externe românești după încheierea celui de-al Doilea Război Mondial.

Plecând de la premisa că politica internă de construire a societății socialiste și politica externă au la bază o legătură dialectică, nezdrucinată, conducerea de la București își argumenta extinderea relațiilor diplomatice dincolo de granițele europene prin obligația sa de a susține la nivel mondial cauza păcii, a rezolvării amiabile a conflictelor survenite pe plan mondial, a neutralității și tendințelor progresiste ale epocii.

Afirmarea incontestabilă a socialismului la o scară globală cât mai mare, creșterea rolului și influenței acestuia în viața politică externă au reprezentat fundamentul veridic care a urcat România pe o treaptă superioară relațiilor bi și multilaterale. Inițiativele și măsurile adoptate de statul român la nivel internațional au avut la bază premise obiective, bine puse la punct, cu legături indiscutabile în plan intern-extern: *natura orânduirii economico-sociale, așezarea geografică, nivelul de dezvoltare, mărimea populației și a întinderii teritoriului, tradițiile și aspirațiile poporului român.*

Dacă la începutul Războiului Rece, România era slab reprezentată la nivel internațional, numărând în 1947 relații cu doar 25 de state, ulterior numărul acestora a crescut la 32 de state în 1950, 48 de state în 1960, 67 de state în 1965, 97 de state în 1969 și ajungând la 119 state în 1974, numărul lor fiind în continuare în creștere. Legăturile diplomatice pe care statul român începuse să le aibă cu statele lumii s-au materializat atât în raporturi politice, cât și economice, tehnico-științifice și culturale.

Deschiderea către Europa capitalistă și către lumea întreagă a fost una dintre acțiunile cele mai îndrăznețe pe care România putea să le facă la acel moment, dar care totodată s-a bucurat de un succes răsunător. Imaginea statului român a început să se schimbe în mod incontestabil, alimentată de măsurile rebele ale lui Gheorghe Gheorghiu-Dej care au pus în dificultate relațiile bilaterale româno-sovietice și au consumat dorința arzătoare a acestuia de a promova o politică externă independentă.

Politica internațională a României își baza existența și dezvoltarea fructuoasă pe extinderea schimburilor comerciale și economice, pe creșterea colaborării tehnico-științifice, ca o condiție vitală a prosperității și pacifismului mondial. Participarea activă în circuitul economic mondial, mai ales în domeniile producției, științei și tehnicii, precum și împărtășirea ideilor politice în cadrul unui dialog internațional continuu, reflectat în vizitele de la nivel înalt și amplificarea contactelor dintre oamenii politici, au deschis noi

perspective de creștere diplomatică, atât ale României și a statelor cu care aceasta avea legături.

Plecând de la aceste motive economice, România și-a extins influența și importanța în rândul statelor de pe continentul asiatic și african. Dominat de rațiuni convenabile dezvoltării economice la nivel național și mondial, Bucureștiul a inițiat o largă campanie de promovare și într-ajutorare a statelor cu o slabă infrastructură și studii insuficiente pentru valorificarea resurselor și bogățiilor proprii.

Interesul României pentru statele din Asia și Africa era argumentat de dorința acesteia pentru dezvoltarea economică a sa, micșorarea decalajului economic dintre statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare, precum și loialitatea pentru un climat internațional pașnic.

România s-a pronunțat pentru dezvoltarea continuă a relațiilor de prietenie și colaborare, pentru intensificarea raporturilor multilaterale cu statele de pe continentul asiatic și a salutat cu plăcere politicile statelor asiatice pentru consolidarea unor state unificate, libere și independente, promovând calea progresului și a civilizației.

La momentul extinderii relațiilor diplomatice cu state din Asia și Africa, Nicolae Ceaușescu a pus bazele unei direcții de politică mondială motivată în principal de patru argumente: cooperarea și solidaritatea cu toate țările socialiste, colaborarea și solidaritatea cu țările în curs de dezvoltare și nealiniat; prietenia, promovarea largă a raporturilor cu țările capitaliste dezvoltate și cooperarea și dezvoltarea relațiilor cu toate statele indiferent de orânduirea economică, politică și socială.

Cel de-al patrulea argument motivant al politicii externe a fost și cel care a întemeiat caracterul global al politicii externe românești, depășind frontierele europene și asigurându-i acestuia o mai mare legitimitate și posibilitate de dezvoltare independentă. Acest argument a corespuns cu nevoile necesare vieții contemporane, constituind o unealtă semnificativă de îndepărtare a riscului unei noi confruntări, de destindere internațională și apropiere între popoarele lumii, manifestând în același timp un real ajutor în progresul material și spiritual.

Cel de-al doilea subcapitol, intitulat *Analiza relațiilor bilaterale cu statele din Asia central sud-estică* evidențiază în detaliu activitatea internațională a României pe continentul asiatic, vizitele efectuate, principalele documente diplomatice încheiate cu statele partenere, cât și importanța acestor legături la nivel economic, cultural și tehnico-științific.

Cele mai importante momente ale relațiilor bilaterale dintre România și țările continentului asiatic au fost puternic marcate de vizitele efectuate la nivel înalt de Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu. Potrivit documentelor oficiale, România a reușit să pună bazele unor legături de lungă durată cu 23 de state asiatice, printre care China, Coreea de Nord, Japonia, Cambodgia, Filipine, Indonezia, Laos, Malaezia, Myanmar, Singapore, Vietnam, Afganistan, India, Pakistan, Sri Lanka, Iordania, Irak, Iran, Israel, Kuweit, Liban, Siria, etc. Deplasările oficiale au fost consemnate în numeroase documente care au atestat importanța și atenția atribuită acestor state. Pentru China, marcante au fost deplasările efectuate în 1978, 1982 și 1988. În 1972, 1974, 1982, Nicolae Ceaușescu a organizat un turneu de vizitare pe continentul asiatic în mai multe state cu importanță pentru România.

Înviorarea politicii externe a României socialiste a avut loc într-un climat favorabil schimbărilor, Uniunea Sovietică fiind prinsă în numeroase conflicte militare și ideologice în diferite părți ale globului, de la invazia în Cehoslovacia, la războiul din Vietnam și creșterea pericolului manifestat de țările membre NATO asupra identității și limitelor teritoriale ale blocului sovietic. Revigorată de vizitele pe care Nicolae Ceaușescu le-a făcut în timpul conducerii sale statelor din Asia, cu precădere în Turcia (1969, 1976, 1979, 27 1983, 1987), India (1969, 1978, 1987), Iran (1969, 1971, 1973, 1975, 1978, 1989), Republica Populară Chineză (1971, 1978, 1982, 1985, 1988), Republica Populară Coreeană (1971, 1978, 1982, 1985, 1988), Republica Democrată Vietnam (1971, 1978, 1988), Pakistan (1973, 1975, 1982, 1984), Siria (1974, 1979, 1982, 1984), Liban (1974), Irak (1974, 1982), Japonia, Filipine (1975), Iordania (1975, 1982), Siria (1975), Kuweit (1976, 1982), Laos (1978), Indonezia (1982, 1988), Singapore, Malaezia (1982), Nepal (1987), Mongolia (1971, 1988), dar și statelor de pe celelalte continente ale lumii, politica externă a statului român în acea perioadă a fost valorificată în cel mai bun mod posibil.

Stabilite pe trei planuri, relațiile româno-chineze au progresat în sistemul de raporturi utilizat de Uniunea Sovietică și consfințit în tratate de prietenie, colaborare și asistență mutuală româno-sovietică, dar și sovieto-chineză, consolidate în Tratatul de la Varșovia.

Succesul dezvoltării relațiilor reciproce dintre cele două state s-a datorat în mare parte rolului hotărâtor al întâlnirilor și convorbirilor la nivel înalt pentru extinderea și adâncirea colaborării româno-chineze în toate domeniile de interes reciproc.

Dacă cu Coreea de Nord, România a avut opinii comune în lupta pentru obținerea păcii generale, a dezarmării și securității mondiale, în încurajarea legăturilor dintre

organizațiile naționale de tineret, femei sau sindicale, de a extinde și diversifica relațiile economice și tehnico-științifice în domenii ce țin de cultură, învățământ, sănătate, turism, presă și sport, Coreea de Sud nu a reprezentat pentru conducerea de la București un scop în sine, fiind catalogată de aceasta drept dăunătoare și împotriva interesului socialismului, din cauza legăturile pe care le avea cu Statele Unite ale Americii.

În ciuda implicării și insistării conducerii Republicii Coreea de a lega o prietenie cu statul român, raporturile bilaterale dintre cele două state au cunoscut trei etape distincte: de respingere (până în 1970), de interes (între 1971-1989) și de stabilitate și dezvoltare (după 1990).

Clarificându-și relațiile bilaterale cu statele sud-est asiatice, România s-a situat în categoria statelor care s-au angajat în recunoașterea independenței unor state asiatice, trecând în mod negreșit la cimentarea unor relații bilaterale și deschiderea de misiuni diplomatice. Până în anul 1989, statul român reușise să pună bazele unor misiuni diplomatice în majoritatea țărilor situate în Asia de Sud-Est (Afganistan, Myanmar, China și Coreea de Nord, Filipine, Indonezia, Singapore, Sri Lanka, Thailanda, Vietnam, Malaezia, Laos, Cambodgia, Japonia și Pakistan).

Prietenia cu India a mers atât în direcția dezvoltării schimburilor cultural-științifice și comerciale, cât și a sprijinului la nivel internațional. Astfel, India a susținut primirea României în O.N.U. și au dezvoltat împreună mai multe proiecte de rezoluție în probleme politice precum crearea unui Comitet pentru folosirea în scopuri pașnice a fundului mărilor, cooperarea internațională în domeniul folosirii în scopul pașnice a spațiului cosmic, proclamarea perioadei 1970-1980 drept Deceniu internațional al explorării oceanelor, precum și mandatul Comitetului celor 18 state pentru dezarmare.

Relațiile pe care România le-a dezvoltat cu Iordania, Kuweit, Liban și Siria au făcut parte din planul președintelui Nicolae Ceaușescu de a-și extinde piața de desfacere pentru produsele românești. Bogate în resurse naturale, cu precădere petrol, țiței și fosfați, cele patru state au încheiat cu România acorduri, protocoale și programe menite să ajute la exploatarea cu succes a acestora. Iran, Irak și Statele Arabe au ocupat un loc semnificativ în ceea ce privește exporturile românești.

Politica susținută de România pe continentul de dincolo de munții Urali, a fost produsul unor schimbări vitale și necesare în sânul societății românești. Aceasta, se poate spune fără niciun regret, că a influențat mult mai mult societatea, decât oricare alt continent. Vizitele efectuate cu precădere de Nicolae Ceaușescu în Orientul Mijlociu și

Asia de Sud-Est au avut un impact răsunător la nivel de popor și au modificat cursul istoriei internaționale românești.

Lucrări precum cele ale lui Marcel Știrban și Călin Valentin Florea, *Politica externă a României în secolul XX*, a lui Nicolae Ecobescu și Sergiu Celac, *Politica externă a României socialiste*, a lui Ion Ciubotaru, *Politica externă a României socialiste – direcții fundamentale, principii, acțiuni*, cuprind informații importante referitoare la viziunea teoretică a diplomației române: premisele obiective și principiile politicii externe a României socialiste, dinamica relațiilor externe, prietenia și alianța frățească cu țările socialiste, solidaritatea și colaborarea cu țările care și-au cucerit independența, amplificarea și diversificarea relațiilor cu statele capitaliste dezvoltate, consolidarea păcii și securității generale – obiectiv central al activității internaționale române, aportul României la întărirea legalității internaționale, contribuția statului român la eliminarea surselor de conflict și la reglementarea pașnică a disputelor internaționale, sprijinirea luptei de eliberare a popoarelor și a eforturilor lor de dezvoltare independentă, etc.

Analiza detaliată a relațiilor stabilite de România cu statele de pe continentul asiatic are la bază o serie de lucrări speciale axate în principal pe vizitele făcute de reprezentanții României în Asia. Astfel, cele mai importante sunt *Sub steagul internaționalismului socialist. Vizita delegației de partid și guvernamentale a Republicii Socialiste România, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Republica Populară Chineză, Republica Populară Democrată Coreeană, Republica Democrată Vietnam și Republica Populară Mongolă; Pace, progres și colaborare internațională. Întâlniri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu conducători de state 1985-1986; În numele păcii și prieteniei. Vizita tovarășilor Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ion Gheorghe Maurer în Indonezia, India și Birmania, 1-24 octombrie 1962; O solie de prietenie, pace și colaborare. Vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Indonezia, Singapore, Malaezia, Kuweit și în Pakistan, 21-28 noiembrie 1982; Sub semnul prieteniei frățești româno-laoțiene. Vizita oficială de prietenie a delegației de partid și stat a Republicii Socialiste România, condusă de tovarășul Nicolae Ceaușescu, în Republica Democrată Populară Laos, 26-28 mai 1978; Pentru prietenie, înțelegere și colaborare. Vizita oficială a președintelui Nicolae Ceaușescu și a tovarășei Elena Ceaușescu în Japonia, Filipine, Pakistan, Iordania și Tunisia. Vizita de prietenie a președintelui Nicolae Ceaușescu în Republica Arabă Siriană și Republica Arabă Egipt, etc.*

Cel de-al doilea capitol al tezei, **POLITICĂ, SOCIETATE ȘI RELIGIE ÎN AFGANISTAN** este împărțit în două subcapitole ce analizează trăsăturile generale și particulare ale Afganistanului. În acest capitol se conturează imaginea de ansamblu a statului și societății afgane, de la divizarea populației din punct de vedere etnic, evoluția politică, dezvoltarea economică și până la rolul femeii în societate, precum și însemnătatea religiei musulmane care dictează viața cotidiană.

Primul subcapitol ***Evoluția istorică a statului afgan. De la monarhie la republică***, evidențiază importanța Afganistanului la nivel mondial, cu miturile și confruntările sale interne și externe, cu încercarea vizibilă de a face față fărâmițării etnice și religioase.

Thomas Barfield împărțea istoria statului afgan în secolul al XX-lea în trei etape tumultuoase și pline de evenimente, la care noi ne vedem nevoiți să adăugăm o a patra etapă.

Prima etapă, încadrată într-o perioadă de 28 de ani (1901 – 1929), a reprezentat încercarea Șahului Amanullah Khan de modernizare a statului afgan, inițiind o serie de reforme cu caracter occidental, scoțând Afganistanul din izolarea sa caracteristică și diversificând relațiile diplomatice ale acestuia, axându-se pe întemeierea de parteneriate cu Italia, Franța, Germania și Turcia.

Cea de-a doua etapă 1929 – 1978 a istoriei afgane este împărțită în două perioade. Prima, 1929-1973, se caracterizează prin pace și stabilitate internă, evitându-se cu orice preț atât conflicte internaționale, cât și cele interne, iar în cea de-a doua perioadă (1973-1978) au dominat loviturile de stat și lupta aprigă pentru putere.

Cea de-a treia perioadă a istoriei contemporane afgane se înscrie între anii 1978-1989 și este cea mai complexă. Aceasta coincide cu invazia sovietică pe teritoriul afgan. Semnificația războiului de 9 ani dintre sovietici și afgani este una aparte, înscriindu-se în dicționarul conflictelor Războiului Rece ca unul de mare anvergură. Dominând ultimii ani ai Războiului Rece, conflictul sovieto-afgan, nu doar că a avut o durată destul de îndelungată, dar a și afectat relațiile internaționale, jucând un rol crucial în prăbușirea U.R.S.S.-ului, contribuind în mod direct la nașterea rețelei teroriste Al-Qaida și sădind sămânța atacurilor din 11 septembrie 2001.

Cea de-a patra etapă istorică a Afganistanului începe în 1989, odată cu retragerea trupelor U.R.S.S.-ului și apariția unei noi forțe politice, talibanii. Dacă până la începutul mileniului al III-lea, regimul taliban a izbutit să reziste, în urma atacurilor de la 11 septembrie 2001 asupra turnurilor gemene și Pentagonului, S.U.A. au declanșat

operațiunile militare de înlăturare, fapt ce a constituit o schimbare majoră în structura socială și politică afgană datorită prezenței forțelor militare ale statelor membre NATO.

În ceea ce privește relațiile Afganistanului cu vecinii săi, cele mai importante ciocniri diplomatice pe care statul afgan le-a manifestat în timpul Războiului Rece sunt cele cu U.R.S.S. și Pakistan, Iran, dar și statele socialiste de pe continentul european.

În ceea ce privește relațiile cu Uniunea Sovietică, se presupune că interesul manifestat de ruși asupra teritoriului afgan are o continuitate de mai bine de 250 de ani. Cercetătorii consideră că în anii 1730, Rusia și-a îndreptat privirea către teritoriul afgan, însă abia o sută de ani mai târziu a început să exercite presiuni asupra acestuia. Animată de dorința de a-și atinge vechiul obiectiv, ieșirea la mare, Uniunea Sovietică s-a implicat activ în proiecte afgane cu scopul de a subjuga economic statul afgan și a-l atrage în sfera sa de influență.

Începând cu anii '20 cele două state au deschis calea consolidării relațiilor bilaterale, încheind un Tratat de Prietenie însoțit de un sprijin financiar în 1921, un Pact de Neagresiune în 1926, au deschis primele consulate sovietice la Herat și Mazar-i Sharif în 1928, în 1931 au semnat un Tratat de neutralitate și neagresiune, precum și numeroase acorduri de cooperare militară și economică materializate în construirea de căi ferate, livrări de locomotive și utilaj petrolier, asigurarea de asistență tehnică, etc.

Intervenția sovietică pe teritoriul afgan a spulberat investiții de sute de milioane de dolari și zeci de ani. U.R.S.S. trebuia să se mulțumească cu faptul că obținuse mai mult de la Afganistan într-un timp relativ scurt, comparativ cu alte puteri, prin simplu fapt că acesta continua să accepte și să folosească ajutorul economic sovietic, dar și prezența consilierilor trimiși de Moscova.

În relația cu statul pakistanez, Afganistan a manifestat încă de la început o împotrivire diplomatică accentuată de considerente economice și teritoriale. Problema pashtunilor și belucilor este una dintre cele mai vechi situații ce afectează politica externă vecină a Pakistanului, Afganistanului și Iranului. În problema pashtunilor, este foarte dificil ca un stat străin să ia partea unuia dintre cele două state problematice! Ambele state, afgan și pakistanez, prezintă motive bine întemeiate pentru a-și întări puterea și identitatea cu pashtunii în componența lor. Există motive justificate și pentru divizarea Pakistanului și reîntregirea populației pashtune de pe teritoriul afgan, dar și pentru unirea cu acesta! Situația este asemănătoare și pentru beluci, populație înrudită cu pashtunii, care locuiesc în zona de frontieră dintre Iran și Pakistan.

Relația Afganistanului cu Iran s-a clădit de-a lungul timpului pe o istorie asemănătoare, dominată de legături religioase, culturale și lingvistice comune și o politică de stabilitate regională și securitate națională, dependente una de cealaltă.

Până la venirea la putere a lui Mohammed Daud, trei diferende au caracterizat relațiile diplomatice bilaterale: reglementarea apelor fluviului Helmand, traficul ilegal intens manifestat la granița celor două cu mărfuri perisabile și poziția adoptată de guvernul de la Teheran în problema emancipării beluce.

Dacă raporturile cu Iran s-au concentrat în jurul a trei obiective majore care împiedicau prosperarea legăturilor diplomatice, cu India, de cele mai multe ori, acestea erau catalogate drept exemplare.

În ceea ce privește relațiile sale economice, Republica Populară Chineză, Republica Federală Germană, Ungaria, Turcia, Arabia Saudită, R.S.Cehoslovacia și R.P.Bulgaria, S.U.A., R.F.Germania și Anglia, precum și Banca Mondială și Banca Asiatică de Dezvoltare au acordat Afganistanului credite considerabile pe termen lung sau scurt, cu sau fără dobândă pentru dezvoltarea statului.

Al doilea capitol, *Multiculturalism și islam în societatea afgană*, are în vedere povestea Afganistanului începută acum mii de ani, a cărei complexitate a devenit cunoscută ca urmare a amalgamului de culturi, limbi și etnii izvorâte din succedarea marilor imperii istorice, de la Persia, Imperiul Maur, la Imperiul Mongol și Durrani, etc., fiecare aducându-și contribuția la patrimoniul cultural național.

Situat la intersecția a patru zone culturale și geostrategice, Afganistan este o țară muntoasă, aridă și una dintre cele mai sărace din lume, cu o cultură națională neuniformă, populația deosebindu-se în funcție de limbă, religie sau rasă.

Din punct de vedere etnic, Afganistan este caracterizat prin existența a 12 etnii împărțite în 3 grupuri: grupul persan reprezentat de pashtuni, hazara, nuristani, tadjici, beluci, farsiwani și aimacii; grupul turcic reprezentat de turkmeni, uzbeki și kârhâzi; alte etnii reprezentate de țigani (sindi) și penjabi.

Statul afgan a fost condamnat prin însăși natura sa să cunoască disensiuni de ordin social, de la problemele etnice, la cele economice, politice la cele legate de educație și cele ale drepturilor femeilor. Istoria statului afgan este strâns legată de diferențele de gen din cadrul populației. Drepturile femeii au fost întotdeauna un domeniu politizat, amplificat în cei peste treizeci de ani de conflict și mediat în întreaga lume. Încercările reformelor de modernizare și liberalizare a statutului femeii au fost făcute în mai multe perioade critice pe tot parcursul istoriei moderne afgane și de fiecare dată au întâlnit o puternică rezistență.

În ceea ce privește economia, îngrădit de secole granițelor unei economii nomade, bazate în principal pe agricultură și supus relațiilor tradiționale feudale, sectorul economic a fost un obstacol în dezvoltarea și smulgerea Afganistanului dintr-o perioadă vizibil trecută. Ceea ce i-a lipsit în mod automat statului afgan pentru a depăși starea de subdezvoltare a fost planul unor strategii viabile, veridice și realiste condițiilor interne.

Din punct de vedere religios, temelia islamului s-a manifestat prin transmiterea concepțiilor și dogmelor religioase, prin respectarea cu sfințenie a legii islamice denumită Shari'a, a cărei surse produc neîncetat probleme prin modul diferențiat de interpretare. Cele cinci surse ale Shari'ei, Coranul, Sunnah, Qiyas (raționamentul analogic), Ijma (consensul) și principiul bunăstării publice, reprezintă izvorul cunoașterii spirituale și etice, autentice și singulare.

Educația afgană a ridicat întotdeauna mari probleme pentru comunitatea internațională, doar prin prisma faptului că rata de analfabetism atingea cifre alarmante, iar discriminările educaționale dintre femei și bărbați au ridicat și mai mult cota. Din punct de vedere educațional, Afganistan a fost un caz aparte, iar trei aspecte importante au dominat sistemul educațional încă de la început: rolul islamului în educație; educația pentru fete; controlul guvernamental asupra educației islamice

Din punct de vedere istoriografic, există o bibliografie consistentă la nivel internațional care analizează istoria statului afgan în ansamblul ei sau momente cheie ale evoluției sale de-a lungul timpului.

Una dintre cele mai cuprinzătoare analize a istoriei afgane este scrisă de Thomas Barfield, *Afghanistan: A Cultural and Political History*, care ilustrează evenimentele din interiorul statului și trăsăturile care îl definesc, politica internă și externă, economia, educația, religia, etc. Cartea lui Hafizullah Emadi cu titlul *State, Revolution and Superpowers in Afghanistan* este complexă întrucât în cele cinci capitole ale sale, reușește să întocmească un tablou bine conturat având ca principale elemente atât evenimentele interne, cât și influența, ajutorul sau problemele date de puterile vecine sau superputerile. În volumul cercetărilor Ali Banuazizi și Myron Weiner, *The State, Religion, and Ethnic Politics: Afghanistan, Iran, and Pakistan*, capitolul referitor la statul afgan conturează detaliat legătura dintre stat, islam și etnie în contextul schimbărilor realităților politice, economice și istorice.

În ceea ce privește istoriografia românească referitor la statul afgan, unul dintre puținii cercetători români care au reușit o analiză de ansamblu asupra Afganistanului este Doru-Claudian Frunzulică. Analiza sa vizează aspecte ce țin de evenimentele secolului

trecut din punct de vedere istoric, politic, geopolitic și de succesul României sau mai bine spus, succesul trupelor române pe teritoriul afgan.

Un alt cercetător care a reușit să îmbine cele mai importante elemente ale statului afgan este Cristina Alexandrescu. În lucrarea sa, *Afganistan, între mit și realitate*, autoarea parcurge succint etapele formării Afganistanului de astăzi, cu implicațiile sale la nivel mondial, plecând de la aspecte ce țin de religie, etnie, dreptul femeilor, regimurile politice moștenite, transformate sau impuse.

Al treilea capitol, **RELAȚIILE BILATERALE DINTRE ROMÂNIA ȘI AFGANISTAN**, structurat din punct de vedere cronologic în două perioade, 1958-1989 și 1989-2013 are ca scop aducerea la cunoștință și analizarea dezvoltării relațiilor dintre două state cu structuri, evoluții și localizare diferite și importanța acestora pe arena relațiilor internaționale. Analiza este una cuprinzătoare, ce presupune interesul fiecărui stat în parte în dezvoltarea celuilalt, evoluțiile independente și simultane ale celor două state, precum și rațiunile care au stat la baza acestor relații îndelungate.

Primul subcapitol *De la debutul relațiilor româno-afgane până la prăbușirea comunismului în România (1958-1989)* propune o introducere argumentată în planul relațiilor bilaterale româno-afgane. Structura acestui capitol este compusă din etapele stabilirii relațiilor româno-afgane, respectiv anul 1958, odată cu semnarea documentelor care au stabilit relațiile bilaterale la nivel de legalizare; anul 1969, care a implicat ridicarea legației la nivel de ambasadă; anul 1973, odată cu prăbușirea monarhiei și deschiderea de noi abordări în relațiile dintre cele două state și 1989, ca o referință aschimbării radicale în tratarea relațiilor politice, economice și sociale.

Perioada următoare celui de-al Doilea Război Mondial a pus bazele consolidării relațiilor dintre statele socialiste și a dus la întemeierea unora noi între state cu regimuri politice și sociale diferite. Este și cazul României care și-a stabilit ca prioritate extinderea rețelei de relații diplomatice cu statele din Asia de Sud Est, implicit cu Afganistan.

Stabilite în baza principiilor respectării reciproce a suveranității și independenței naționale, a neamestecului în treburile interne și egalității în drepturi, relațiile diplomatice româno-afgane au atras după sine o serie de beneficii: bogățiile teritoriului afgan (cărbuni, sare, aur și pietre prețioase, cupru, zinc, cositor, nichel, gaze naturale și petrol) au fost exploatate cu succes de specialiștii români; rezoluția prezentată de România în 1965 privind promovarea idealurilor de pace și înțelegere între popoare de către tineri în cadrul Organizației Națiunilor Unite sau propunerea românească din 1969 privind codificarea tratatelor au fost susținute cu tărie de statul afgan etc. Din punct de vedere diplomatic,

România și Afganistan au un fir istoric destul de lung, relațiile dintre ele întinzându-se pe o perioadă de 60 ani. România, ca jucător important în arena relațiilor internaționale, a văzut în Afganistan un stat cu o importanță strategică deosebită, a stabilit relații diplomatice, culturale, sociale cu acesta și a încercat să le valorifice la cuantumul său maxim.

Relațiile româno-afgane fac referire în mod special la implicarea acestuia din urmă în proiecte petroliere și de construcții, în vânzarea de mașini, acordarea de burse tinerilor afgani, susținerea reciprocă la nivel internațional, facilitarea procesului de acordare a vizelor, încheierea unei înțelegeri pe linia schimburilor culturale și de presă, organizarea unei societăți mixte pentru cultura bumbacului, sfelei de zahăr și floarea soarelui, înființarea unui oficiu comercial permanent la Kabul, acordarea de ajutor umanitar Afganistanului ca urmare a calamităților naturale de la începutul anilor '70, valorificarea unor plante medicinale de pe teritoriul afgan, stabilirea unor legături între Înaltul Consiliu al Teologilor și cultele din România, participarea afganilor la diverse cursuri, seminarii, congrese și conferințe organizate pe teritoriul României, etc.

Celelalte două subcapitole, *Poziția României față de regimul taliban, Bilanțul războiului antiterorist și drumul Afganistanului către democrație* care acoperă perioada 1989-2013 au în vedere un subiect de actualitate cu rădăcini în trecutul îndepărtat și care pare fără sfârșit. Acestea dezvoltă pe larg principalele provocări la care a fost supusă societatea afgană în contextul apariției unui nou adversar ideologic pe arena internațională. Subiectul dezbătut în această ultimă parte presupune o înțelegere detaliată a cauzelor care au dus la declanșarea unui război antiterorist în interiorul granițelor afgane. Care a fost logica apariției acestui nou adversar în interiorul unui stat măcinat de propriile incapacități de dezvoltare și omogenizare a societății în ansamblul ei? Cele două subcapitole tratează modul în care a fost posibil ca statul afgan, care la sfârșitul anilor '80 se bucura de simpatie din partea statelor occidentale, pe fundalul invaziei sovietice, să ajungă un teatru de operațiuni cu impact și să reprezinte amenințarea majoră asupra securității mondiale.

Războiul civil izbucnit după retragerea sovietică de pe teritoriul afgan are cauze multiple, de natură politică și socială și s-a manifestat în mai multe etape. Prima etapă începută în 1973, se referă la lovitura de stat ce a încheiat durata de viață de 230 de ani a monarhiei, setată să pună bazele unui nou sistem politic de republică și să propulseze țara pe o cale modernă de dezvoltare.

Instaurarea noului regim, devenit în mod fulgerător nepopular și variabil, definit prin continuitatea unor lupte interne și imposibilitatea guvernului din Kabul de a centraliza puterea la nivel național, a dus la crearea celei de-a doua etape a războiului civil afgan.

Sfârșitul invaziei sovietice, venirea la puterea afgană a grupurilor de mujahedini și instaurarea unui regim islamic a reprezentat o soluționare temporară a războiului civil și a definit cea de-a treia etapă a acestui conflict intern sângeros. Astfel, putem să concluzionăm că sfârșitul monarhiei afgane a îngreunat mult mai mult dezvoltarea economică și socială a statului și a slăbit vizibil temelia politică, atacată în mod continuu și permanent de pericolele venite din partea statelor interesate de acesta.

Întoarcerea lui Osama bin Laden ca oaspete al talibanilor în mai 1996 a fost evenimentul care va schimba soarta Afganistanului, transformând acest război civil într-unul terorist. Prezența lui bin Laden în Afganistan, sub protecția talibanilor, i-a oferit acestuia șansa continuării războiului împotriva necredincioșilor, emițând la 23 august 1996 „*Declarația de Jihad împotriva americanilor care ocupă cele două locuri sacre, Mecca și Medina din Arabia Saudită*”.

Momentul de cotitură care a schimbat radical soarta Afganistanului, propulsându-l pe scena mondială ca principalul stat terorist a fost reprezentat de atentatele de la 11 septembrie 2001 împotriva celor două turnuri gemene din New York.

Reacția statelor și organismelor internaționale a fost rapidă și iminentă. În timp ce Statele Unite ale Americii au catalogat atacurile asupra celor două turnuri gemene drept acte de război și a specificat în mod clar că răzbunarea la acest atac nu va face distincție între cei care le-au organizat și cei care adăpostesc făptașii, celelalte state mondiale, implicit partenerii din cadrul Alianței Nord-Atlantice și-au oferit sprijinul în ajutorarea statului atacat și pedepsirea agresorului. Pentru prima oară de la înfăptuirea NATO, a fost invocat articolul 5 privind oferirea de asistență imediată din partea tuturor statelor membre. Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat, de asemenea, Rezoluția 1368 care admite “dreptul inerent la autoapărare individuală și colectivă” din articolul 51 din Carta ONU.

România a condamnat atacurile teroriste și a susținut în mod public operațiunile antiteroriste desfășurate pe teritoriul afgan. Cu toate că la momentul 2001, România nu se număra printre statele membre ale NATO, decizia acesteia de implicare militară alături de Statele Unite ale Americii și celelalte state membre, a constituit un pas major în susținerea candidaturii la aderarea în structurile Alianței Nord-Atlantice.

Încă din 21 decembrie 2001, prin Hotărârea nr. 38 a Parlamentului României, s-a aprobat participarea acesteia cu personal și tehnică la ISAF cu o companie de vânători de munte, o companie N.B.C., 15 medici militari și s-a pus la dispoziția Guvernului României mijloacele prin care acesta să stabilească obiectivele misiunii. O lună mai târziu, pe 28

ianuarie 2002, plutonul de poliție militară în frunte cu locotenent-colonelul Gheorghița Teodorescu și cei din echipajul aeronavei au plecat în misiune spre Afganistan.

Contribuția României la soluționarea crizei afgane prin participarea la misiunile structurilor militare internaționale este reală și complexă. Curajul de care au dat dovadă soldații români, luptând cot la cot cu cei americani și europeni, a demonstrat că statul român este în măsură să se ridice la cele mai înalte pretenții și să se alinieze standardelor impuse de Occident. Ancorat în execuția a mii de misiuni și antrenat într-o gamă variată de activități, de la operațiuni de contrainsurgență și obținere de informații, la misiuni de cercetare și de îndepărtare a minelor explozive, precum și proiecte de dezvoltare constând în construcție de poduri și drumuri, școli, ferme etc., personalul român a făcut față cu brio provocărilor oferite de teritoriul afgan și agresorii săi.

Evenimentele din 11 septembrie au jucat fără îndoială un rol important în ceea ce privește aducerea comunității internaționale în Afganistan, așa cum se reflectă în sprijinul pentru procesul de la Bonn și la reuniunea de la Tokyo. Ele au readus Afganistanul în centrul atenției la nivel mondial și au generat un nou scop între statele occidentale de a se reangaja cu fermitate împotriva terorismului.

Războiul din Afganistan din anul 2001 s-a încheiat decisiv. Instituțiile de stat care au existat s-au prăbușit în timpul anilor de război. Statul a pierdut monopolul asupra puterii, economia națională s-a prăbușit și a fost înlocuită cu o serie de economii locale dependente de statele vecine, nu a existat o politică macro-economică, moneda s-a prăbușit, furnizarea de servicii a fost aproape inexistentă, iar pentru a supraviețui, afganii s-au reîntors la sistemele de familie. Unii au fost chiar forțați să dezvolte strategii de supraviețuire ilicite cum ar fi corupția, contrabanda, etc.

Chiar dacă expulzarea talibanilor s-a făcut lin, istoria Afganistanului a arătat că țara s-a revoltat împotriva oricărei puteri străine care a rămas acolo, cum s-a întâmplat împotriva britanicilor în secolul al XIX-lea și sovieticilor în secolul al XX-lea, dacă nu imediat, atunci în termen de un an. Bin Laden însuși era sigur că după ce S.U.A. au invadat Afganistanul, afganii ar provoca un război de gherilă, o repetare a celui împotriva sovieticilor, însă acest lucru nu s-a întâmplat pentru că aceștia aveau nevoie de protecție împotriva facțiunilor care le-au distrus țara.

Situația societății afgane continuă să fie problematică și în ziua de azi. Populația nu trăiește cu frica unui atac insurgent sau aerian NATO, ci se teme de foame și își face griji că familiile nu vor mai rezista încă o iarnă.

Cu toate că există o variantă a unei democrații islamice, antagonismul poporului afgan îngreunează evoluția pozitivă a statului și societății datorită caracterului mult prea conservator al acestuia, lipsei unei educații pe măsura provocărilor actuale și existența diferențelor culturale majore a grupurilor etnice. Cu toate acestea, situația internă afgană s-a schimbat mult în ultimii ani. O bună parte din populația școlită s-a bucurat de locuri de muncă în cadrul companiilor americane, ceea ce a însemnat o creștere a nivelului de trai sau chiar o deschidere către dobândirea de azil politic în Statele Unite ale Americii.

Între o parte a populației receptivă la schimbări și influență occidentală și o parte orientată mai mult spre conservatorism va exista întotdeauna un conflict care reprezintă principalul motiv al înapoierii economice, politice și sociale afgane. Singurul mod prin care Afganistan și-ar putea depăși condiția ar fi existența unui echilibru și respect reciproc al grupurilor etnice și religioase, al celor care trăiesc în mediul rural și celor din mediul urban.

Capitolul al treilea al tezei se bazează în principal pe cercetarea documentelor de arhivă din cadrul MAE, cât și articolelor de specialitate.

Documentele oficiale din cadrul Arhivelor diplomatice ale MAE conțin informații care uneori vin în contradicție unele cu altele, dar întotdeauna au evidențiat interesul MAE pentru teritoriul afgan și au arătat că de fiecare dată Bucureștiul iniția proiecte și insista asupra extinderii raporturilor la nivele multiple.

În ciuda direcțiilor nefavorabile în care se îndreptau relațiile Afganistanului cu statele vecine, ambasadorul român aprecia ca indispensabile raporturile României cu Afganistan, continuând să preia informații din mediul diplomatic și să le trimită mai departe la București. Indispensabile erau și informațiile obținute la nivel oficial sau neoficial de către ambasadorul român în cercurile din care făcea parte atât la Teheran, cât și la Kabul.

Dacă până în 1979, existența celor câtorva dosare fac referire strictă la relațiile româno-afgane, modul de stabilire a lor precum și modalitățile de dezvoltare, începând cu anii '80, marea majoritate a documentelor se axează în principal pe intervenția sovietică în Afganistan și pe acțiunile întreprinse de marile puteri pentru rezolvarea conflictului.

În primii 21 de ani de relații bilaterale, contactele dintre România și Afganistan au urmărit crearea unui cadru solid pentru într-ajutorarea statului afgan în problema exploatărilor și forărilor petroliere, școlirea tinerilor afgani în acest domeniu și participarea cât mai activă a specialiștilor români în proiecte de construcții.

Cele 70 de dosare cu acces la public din cadrul arhivei MAE reușesc să aducă în prim-plan trei mari probleme: relațiile propriu-zise româno-afgane, relațiile Afganistanului cu statele vecine și celelalte state ale lumii, invazia sovietică pe teritoriul afgan.

Informațiile cuprinse în diverse note, rapoarte, telegrame, informări, felicitări cu privire la diferite ocazii, invitații oficiale, își au fundamentul în discuțiile purtate anual de ambasadorii români acreditați în Afganistan cu șefii de stat afgani, diverși miniștri și prim-miniștri, oameni de stat și oameni de afaceri, etc.; în discuțiile purtate de ambasadorii români cu cei afgani în diferite state asiatice și europene.

Analitice sau contradictive, documentele de bază în cercetarea subiectului nostru, ne-au ajutat la întocmirea unor imagini pertinente, redată în forma lor obiectivă, devenind în timp un studiu elocvent și veridic. Astfel, la o primă vedere, concluziile tezei de doctorat par simple, ușor de tras și atotcuprinzătoare, însă subiectul este inedit și necesită o atenție sporită în elaborarea unei note finale. Teza propune în ansamblul ei o analiză a orientării diplomatice românești spre zona Asiei centrale și de sud-est, cauzele și rezultatele acestei direcții, cu accent pe statul afgan, istoria și evoluția lui, provocările la care a fost supus, natura relațiilor bilaterale româno-afgane și modul de dezvoltare.

Cercetând cu atenție documentele de arhivă din cadrul MAE, se poate concluziona că relațiile bilaterale dintre România și Afganistan, dezvoltate pe o perioadă de 60 de ani, au cunoscut cinci etape.

Prima etapă încadrată temporal între 1958 și 1969 coincide cu perioada necesară trecerii de la legăție la ambasadă. Sub conducerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej și Nicolae Ceaușescu, România și-a concentrat atenția spre cunoaștere, apropiere și fixare de obiective importante și realiste cu Afganistan.

Cea de-a doua etapă înscrisă în intervalul 1969-1979 a reprezentat momentul implicării României în proiecte afgane. Încheierea de acorduri culturale, pe linie de presă, întrajutorarea poporului afgan prin trimiterea de alimente, medicamente etc. ca urmare a secetei din anii '70, amestecul României în proiecte de dezvoltare industrială au fost doar câteva dintre obiectivele din agenda diplomatică română.

A treia perioadă, 1979-1989, a fost marcată de o îngreunare vizibil accentuată a relațiilor bilaterale româno-afgane, pe fondul intervenției U.R.S.S.-ului pe teritoriul afgan. Din cauza deficitului de resurse financiare, a luptelor interne între sovietici și afgani, atenția conducerii de la Kabul a fost orientată spre rezolvarea acestor probleme urgente și mai puțin spre dezvoltarea relațiilor cu România. În ciuda insistențelor Bucureștiului pe

lângă guvernul afgan pentru onorarea unor invitații la diverse convenții, conferințe și cursuri de specializare, acestea s-au lovit de refuz pe motive financiare.

În ultimele două etape, din 1989 până în 2001 și din 2001 până în prezent, relațiile dintre cele două state au fost contradictorii. Dacă în timpul regimului taliban, România s-a numărat printre statele ce nu au recunoscut guvernul afgan, începând cu 2001, odată cu declanșarea operațiunilor militare împotriva terorismului desfășurate pe teritoriul afgan, statul român s-a implicat atât de partea membrilor NATO împotriva insurgențelor, cât și în proiecte umanitare de întraajutorare a populației afgane, sprijinind procesul de normalizare și reconstrucție post-război.

Examinarea cronologică a faptelor și evenimentelor derulate relevă că tema oferă analiza raporturilor dintre România și Afganistan. Am demonstrat prin fapte și analize că au existat și încă există relațiile diplomatice între România și Afganistan. Nici măcar invazia trupelor sovietice pe teritoriul afgan sau războiul antiterorist purtat de americani împotriva acestuia nu a pus capăt continuității raporturilor bilaterale româno-afgane, pentru că într-un fel sau altul, România a fost activă constant în societatea afgană. Chiar dacă a luat partea statelor membre NATO și a coaliției antiteroriste, România a reușit să se implice în proiecte umanitare, de instruire și protecție a populației afgane. Nimeni nu poate contesta acest merit și nici nu-l poate diminua!

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

ARHIVE

1. S.A.N.I.C., Fond C.C. al P.C.R., Secția Relații externe Nicolae Ceaușescu, 1989
2. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan, 1958-1989
3. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-Republica Socialistă România, 1973-1977
4. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-Pakistan si cu alte state, 1974-1976
5. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-țări socialiste, 1974, 1977
6. Arhivele diplomatice ale MAE, Direcția Consulară, Fond Afganistan, 1975
7. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-Turcia, 1976
8. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-România, 1979
9. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-U.R.S.S., 1979
10. Arhivele diplomatice ale MAE, Fond Afganistan-RS România, 1983, 1989

DOCUMENTE EDITE

11. Ceaușescu Nicolae, Comerțul exterior și cooperarea economică internațională, Editura Politică, București, 1980
12. Idem, Cuvântare la Consfătuirea privind activitatea în domeniul comerțului exterior, 23 februarie 1967, Editura Politică, București, 1967
13. Idem, Cuvântare la Consfătuirea privind activitatea de comerț exterior, Editura Politică, București, 1971
14. Idem, Cuvântare la marea adunare populară din Capitală consacrată dezarmării și păcii, 21 noiembrie 1986, Editura Politică, București, 1986.
15. Idem, Cuvântare la sesiunea Marii Adunări Naționale. Activitatea internațională a României privind dezvoltarea relațiilor politico-economice, a colaborării

- multilaterale cu toate statele, participarea activă la soluționarea problemelor complexe ale vieții mondiale, prin dialog și negocieri, la lupta pentru dezarmare și pace în lume, Editura Politică, București, 1986
16. Idem, Democratizarea relațiilor internaționale. Soluționarea pe cale politică a conflictelor și stărilor de încordare între state – condiție fundamentală a păcii și conlucrării între popoare, Editura Politică, București, 1979
 17. Idem, Dezarmarea – necesitate vitală a întregii omeniri, Editura Politică, București, 1979
 18. Idem, Expunere cu privire la politica externă a partidului și guvernului. Prezentată la Sesiunea Marii Adunări Naționale, 24 iulie 1967, Editura Politică, București, 1967
 19. Idem, Expunere la Asociația de politică externă din New York, Editura Politică, București, 1970
 20. Idem, Expunere la Marea Adunare Națională cu privire la mărețele realizări ale poporului român în cincinalul 1971-1975 și la politica externă a României, pusă în slujba păcii și colaborării internaționale, Editura Politică, București, 1975
 21. Idem, Expunere la primul Congres al Frontului Unității Socialiste. Cuvântare la încheierea lucrărilor Congresului, Editura Politică, București, 1974
 22. Idem, Expunere privind rolul și sarcinile Frontului Unității Socialiste în îndeplinirea programului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, a politicii externe a României de colaborare și pace. Cuvântare la încheierea lucrărilor primului Congres al Frontului Unității Socialiste, Editura Politică, București, 1974
 23. Idem, Pentru o politică de pace în întreaga lume, Editura Politică, București, 1982
 24. Idem, Politica internațională a României de pace, prietenie și colaborare cu toate popoarele, Editura Politică, București, 1979
 25. Idem, Soluționarea pe cale pașnică a diferendelor dintre state, Editura Politică, București, 1984
 26. Contribuția României, a Președintelui Nicolae Ceaușescu la lupta pentru dezarmare și pace, Editura Politică, București, 1987
 27. Coranul Sfânt, Abagar, Veliko Tarnovo, Bulgaria, 1999
 28. Culegere de acte normative în materie de pașapoarte, vize și controlul trecerii frontierei, Serviciul Editorial, Presă și Propagandă în rîndul populației, 1977
 29. Gheorghiu-Dej Gheorghe, Articole și cuvântări, Editura Politică, București, 1962

30. Idem, Situația internațională și politica externă a Republicii Populare Române. Raport prezentat la sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din 30 august 1960, Editura Politică, București, 1960
31. În numele păcii și prieteniei. Vizita tovarășilor Gheorghe Gheorghiu-Dej și Ion Gheorghe Maurer în Indonezia, India și Birmania, 1-24 octombrie 1962, Editura Politică, București, 1963
32. O importantă contribuție la crearea unui climat de cooperare și înțelegere, destindere și securitate. Vizita oficială de prietenie a președintelui României, Nicolae Ceaușescu, în Republica Irak și Regatul Hașemit al Iordaniei, 16-19 iunie 1982, Editura Politică, București, 1983
33. O solie de prietenie, pace și colaborare. Vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în Indonezia, Singapore, Malaezia, Kuweit și în Pakistan, 21-28 noiembrie 1982, Editura Politică, București, 1983
34. Pace, progres și colaborare internațională. Întâlniri ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, cu conducători de state 1985-1986, Editura Politică, București, 1987
35. Pagini din diplomația României, Asociația Ambasadorilor și Diplomaților de Carieră din România, vol. I, Junimea, Iași, 2009

LUCRĂRI GENERALE

36. Alexandrescu Cristina, *Afganistan, între mit și realitate*, Editura Top Form, București, 2012
37. Armajani Jon, *Modern Islamist Movements: History, Religion, and Politics*, Wiley-Blackwell, Malden, MA, 2012
38. Banuazizi Ali, Weiner Myron, *The State, Religion, and Ethnic Politics: Afghanistan, Iran, and Pakistan*, Syracuse University Press, Syracuse NY, 1986
39. Barfield Thomas, *Afghanistan: A Cultural and Political History*, Princeton University Press, Princeton NJ, 2010
40. Blank Stephen J., *Afghanistan and beyond: Reflections on the Future of Warfare*, Strategic Studies Institute, Carlisle Barrack PA, 1993

41. Bordînc Alina Roxana, *Politica externă a României în epoca Nicolae Ceaușescu până în 1980*, vol.1, Editura Etnous, Brașov, 2013
42. Braithwaite Rodric, *U.R.S.S. în Afganistan (1979-1989)*, Editura Corint, București, 2015
43. Buckley Mary, Fawn Rick, *Global Responses to Terrorism: 9/11, Afghanistan and Beyond*, Routledge, Londra, 2003
44. Bucur Maria, *Heroes and Victims: Remembering War in Twentieth-Century Romania*, Indiana University Press, Bloomington, IN, 2009
45. Buga Vasile, *Sub lupa Moscovei. Politica externă a României 1965-1989*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2015
46. Davis Paul K., Larson Eric V. et al., *Understanding and Influencing Public Support for Insurgency and Terrorism*, Rand, Santa Monica, CA, 2012
47. Dobrînin Anatoli, *Confidențele unui ambasador sovietic la Washington*, Editura Meteor Press, București, 2016
48. Ecobescu Nicolae, Celac Sergiu, *Politica externă a României socialiste*, Editura Politică, București, 1975
49. Edwards David B., *Before Taliban: Genealogies of the Afghan Jihad*, University of California Press, Berkely CA, 2002
50. Ellis Deborah, *Women of the Afghan War*, Praeger Publishers, Westport CT, 2000
51. Emadi Hafizullah, *Repression, rezistance and women in Afghanistan*, Praeger, 2002
52. *Idem*, *State, Revolution and Superpowers in Afghanistan*, Praeger, New York, 1990
53. Esposito John L., *Islam in Asia: Religion, Politics, and Society*, Oxford University Press, New York, 1987
54. *Idem*, *Unholy War: Terror in the Name of Islam*, Oxford University Press, New York, 2003
55. Ferro Marc, *Șocul islamului. Secolele XVIII-XXI*, Editura Orizonturi, București, 2006
56. Frunzulică Doru-Claudian, *Marea ecuație:Afganistan*, Editura RAO, București 2013
57. Hanifi Shah Mahmoud, *Connecting Histories in Afghanistan: Market Relations and State Formation on a Colonial Frontier*, Stanford University Press, Stanford, CA, 2011

ARTICOLE

58. *Afghanistan needs an economy; Security Hinges on development*, în “The Washington Times (Washington DC)”, Ianuarie, 2003
59. Belegă Emilian, *Militari români la ora recunoașterii internaționale* în “Scutul Patriei”, an 59, nr.460, 12 aprilie 2006
60. Bradu Traian, *Bun venit acasă!* în “Scutul Patriei”, an 58, nr.455, 25 ianuarie 2006
61. Budeanu Radu, *Afganistan, treptele dezvoltării* în “Revista Lumea”, nr.35/27 august 1970
62. Liana Enescu, *Afganistan. Eforturi revelatoare* în “Revista Lumea”, nr. 29/15 iulie 1976
63. Idem, *Republica Afganistan* în “Revista Lumea”, nr.31/ 26 iulie 1973
64. Goodhand Jonathan, *From war economy to peace economy? Reconstruction and state building in Afghanistan* în “Journal of International Affairs”, toamna 2004
65. Homeag Sorin, *Afganistan, misiunea se apropie de final* în “Orizontul Militar”, nr.146, 26 iunie-9 iulie 2013
66. Idem, *Apus de soare* în “Orizontul Militar”, nr.144, 22 mai-14 iunie 2013
67. Idem, *Corespondențe. Ghiociei afgani* în “Orizontul Militar”, nr.139, 13-26 martie 2013
68. Huma Ahmed-Ghosh, *A History of Women in Afghanistan: Lessons Learnt for the Future or Yesterdays and Tomorrow: Women in Afghanistan*, în “Journal of International Women's Studies”, Vol. 4, No. 3, mai 2003
69. Iordăchescu Claudiu, *Afganistan – misiunea continuă* în “Orizontul Militar”, nr.8, 17 ianuarie 2007
70. Idem, *Cei puțini, cei buni - șase pentru misiune* în “Scutul Patriei”, an 59, nr.463, 24 mai 2006
71. Idem, *Enduring Freedom. B. 151 I. - Retrospectivă* în “Scutul Patriei”, an 58, nr.454, 11 ianuarie 2006
72. Jianu Adrian, *Afganistan – o misiune în care nu poți lăsa garda jos* în “Orizontul Militar”, nr.137, 12-26 februarie 2013
73. Idem, *Instrucție în deșert* în “Orizontul Militar”, nr.145, 5-25 iunie 2013
74. Johnson Karen, *The Day the Music Died: Women in Afghanistan* în “National NOW Times”, Vol. 30, No. 2, martie 1998

75. *Lovitură de stat în Afganistan. Fostul președinte Hafizullah Amin, a fost înlăturat. Noul șef al statului – Babrak Karmal* în “Ziarul Scînteia”, nr.11618/ 29 decembrie 1979
76. Maloney Sean M., *Afghanistan: From here to Eternity?* în “Parameters”, Vol.34, No.1, primăvara 2004
77. Mihai Marius, *Afganistan – Medalii și gloanțe* în “Orizontul Militar”, nr.16, 9 mai 2007
78. Idem, *Corespondență din Afganistan. Mulțumirile comandantului ISAF* în “Orizontul Militar”, nr.18, 6 iunie 2007
79. Idem, *La Zabul s-a sărbătorit Anul Nou afgan* în “Orizontul Militar”, nr.14, 11 aprilie 2007
80. Idem, *Șoimii Carpaților, vizitați de o echipă media de la Al Jazeera Internațional* în “Orizontul Militar”, nr.10, 14 februarie 2007
81. *Mesajul președintelui Nicolae Ceaușescu adresat președintelui Consiliului Revoluționar al Afganistanului* în “Ziarul Scînteia”, nr.11704/ 8 aprilie 1980